

mariënburg

Tijdschrift voor kritisch katholieken | nr.4 - september 2009

Een geloof met **nieuwe** accenten

Christus' **Afrikaanse** gezicht

We hebben een zintuig voor het **geloof**

Bestuurs**fiasco** en straatliturgie

Hadden we maar een **Obama** als paus

Special, extra ingevoegd:

DE NIEUWE VOORGANGER *Over klerikalisme en de dubbele identiteit van de gewijde ambtsdrager*

MARIËNBURG is een uitgave van de gelijknamige vereniging van kritisch katholieken en verschijnt vijfmaal per jaar.

Overname van artikelen is toegestaan mits voorafgaand contact met de redactie.

© 2009 Mariënburgvereniging

ISSN 1878-8734

Website

www.marienburgvereniging.nl

Redactie

Lambert van Gelder, red.-secr. en eindredacteur
Leon Goertz, redacteur
Jacques van Leeuwen, redacteur
Damiaan Meuwissen, redacteur

Redactie-adres

Per post: Archipelstraat 286, 6524 LR Nijmegen
Per email: redactie@marienburgvereniging.nl

Medewerkers

Naast de redactie werkten aan dit nummer mee:
Ben van den Boom, Wim van der Kallen, Keimel, Hans Küng, Staudigl, Jacques Wellecome, Jo de Wit.

Vormgeving

N-ything Design, Boxmeer

Technische realisatie

Drukkerij Berne, Heeswijk

Abonneren

Abonnementsprijs € 15,- per jaar
Abonnement gecombineerd met lidmaatschap van de vereniging Mariënburg € 25,-
Lidmaatschap van de vereniging zonder abonnement: € 10,-

Abonnementenadministratie: zie Secretariaat
Betaling van contributie, abonnementen en giften via Rabobank 32.99.21. 568.
Betaling via automatische incasso heeft de voorkeur.

Bestuur Mariënburgvereniging

Erik Jurgens, voorzitter, 020-6761646
Tammo ten Berge, secretaris, 030-2284805
Dominic Brügemann, penningmeester, 0528-231730
Henk Baars, 020-6370221
Email: bestuur@marienburgvereniging.nl

Secretariaat

Postbus 675 - 3800 AR Amersfoort
Tel. 033-4690070
Email: secretariaat@marienburgvereniging.nl

3 TERUG?
Redactioneel

4 BESTUURSFIASCO
EN STRAATLITURGIE
Leon Goertz

6 ZINTUIG VOOR
HET GELOOF
Lambert van Gelder

8 CHRISTUS'
AFRIKAANSE GEZICHT
Ben van den Boom

SPECIAL: **DE NIEUWE VOORGANGER**

Over klerikalisme en de dubbele identiteit van de gewijde ambtsdrager

Werkgroep WRK

12 EEN GELOOF MET
NIEUWE ACCENTEN
Damiaan Meeuwissen

14 HADDEN WE
MAAR EEN OBAMA ALS PAUS!
Hans Küng

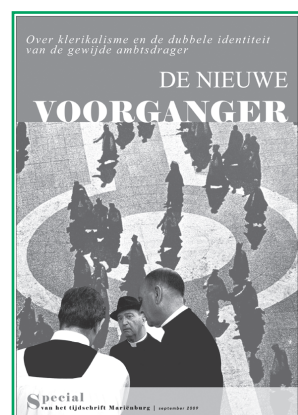
17 DE UITDAGING VAN
EEN CONGRES
Jo de Wit

18 LEZERS SCHRIJVEN MEE

COLUMNS:

11 Op de keper: De Vaticaanse loop
20 Heimwee

Het volgend nummer verschijnt half december. Bijdragen graag uiterlijk 15 november aan het redactie-adres.

TERUG?

Als club van ‘kritisch katholieken’ is Mariënborg echt geen unicum in Gods Kerk. Wie een beetje rondkijkt, ziet overal dezelfde groepen ontstaan (lees blz.6-7). Gelovigen vinden elkaar op de idee, dat die Kerk alleszins de moeite waard is om zich voor in te zetten, zij het dan dat ze teleurgesteld zijn door de manier waarop de kerkelijke overheid de hedendaagse problemen in kerk en wereld benadert. Die blijkt er steeds meer een te worden van ‘terug naar voorheen’, naar de vermeende vetpotten van Egypte. “Daarvoor hebben we dat Tweede Vaticaans Concilie toch niet gehad?” zegt men dan, de Mariënborgers evenzo.

Er zijn diverse maatregelen van het Vaticaanse ‘oppercommando’ aan te wijzen die duidelijk bedoeld zijn om de Kerk, het ‘Schip van Petrus’, terug te loodsen naar Tridentijnse wateren. De huidige paus doet er alles aan. We vragen ons wel eens af: als deze Joseph Ratzinger tijdens het Concilie theologisch adviseur was van het Duitse episcopaat, wat heeft hij dan eigenlijk die bisschoppen allemaal in het oor gefluisterd? ‘Back to the past’? In het Duitse taalgebied zijn onlangs al twee boeken verschenen met alleszeggende titels: “Rolle rückwärts mit Benedikt – Wie ein Papst die Zukunft der Kirche verbaut” en “Im Namen des Herrn – Wohin der Papst die Kirche führt”.

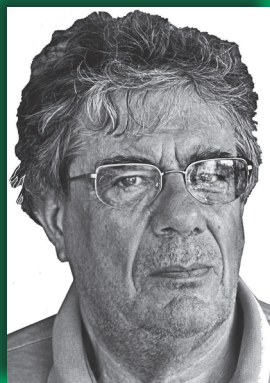
Nu heeft Benedictus XVI een ‘Jaar van de Priester’ laten organiseren. Met als illuster voorbeeld en als een soort patroon de heilige Franse dorpspastoor van Ars. Alsof er sinds anderhalve eeuw niets veranderd is, in kerk en wereld! In dit nummer hangen wij een Special in, waarin vooral het klerikalisme onder de loep wordt genomen. In ons volgend nummer, zo stellen wij ons voor, willen wij vanwege dit Jaar nader ingaan op de figuur van de priester en voornamelijk op die aspecten ervan die de paus niet ter discussie durfde te brengen. En daarna verwachten we natuurlijk ook een ‘Jaar van de Bisschop’!

In ons vorige en ook in dit nummer heeft de aandachtige lezer twee auteurs ontmoet, wier namen nu in het colofon hiernaast zijn opgenomen, omdat het Mariënborg-bestuur hen heeft benoemd tot redacteur van dit blad. Het is volgens ons een zinnige service aan de lezers, wanneer zij zichzelf hieronder in enkele woorden presenteren.

Leon Goertz

Geboren te Maria Hoop, gemeente Echt, Limburg (1939). Sinds 1959 lid van de Congregatie van de Passionisten. Vanaf 1965 in het parochiepastoraat in Duitsland en Nederland. Pastor te Moordrecht (1979-1994) en Renkum (1994-2008). Sinds de heiligverklaring van zijn collega-passionist Karel Houben op 3 juni 2007 is hij betrokken bij het pelgrimspastoraat rond het geboortehuis van deze ‘Pater Karel’ te Munstergeleen en is hij bezig met uiteenlopende pastorale projecten. Talrijke publicaties, steeds in vooruitstrevende tijdschriften als De Bazuin, Hervormd Nederland, De Roerom. Naar aanleiding van het Jaar van de Priester: “We hebben geen priesters nodig maar pastors.”

Damiaan Meuwissen

Geboren te Amsterdam. St. Ignatiuscollege, Rechtenstudie Universiteit van Amsterdam. Europese studies (Strasbourg). Promotie 1968. Provinciale Staten voor de KVP 1966-1970. Staatscommissie Cals-Donner 1969-1972. Hoogleraar Staatsrecht en Rechtsfilosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen, later aan de Hanse Law School in Bremen (1970-2001). Studies filosofie bij Prof. Hollak (Amsterdam). Sinds 2005 verbonden aan de Geert Grote Universiteit te Deventer. Conseil Exécutif van de Société Européenne de Culture. Bestuur wijsgerige afdeling Thijmgenootschap. Obrechtparochie te Amsterdam.

BESTUURSFIASCO EN STRAATLITURGIE

Over een aantal weken is het weer de elfde van de elfde. Dan wordt weer het startsein gegeven voor activiteiten waarvan we volgend jaar het resultaat zullen kunnen zien aan de vooravond van Aswoensdag: Carnaval. Veel steden en dorpen, met name in onze zuidelijke provincies, laten dan in optocht zien wat er aan creativiteit schuilt onder hun burgers. Dat alles in een waaier van kleurigheid en een festijn van levenslust en optimisme. Je zou dat straatliturgie kunnen noemen.

Bij dit soort manifestaties, zoals ook bij de Nijmeegse Vierdaagse of bij de diverse popconcerten, is het karakteristieke dat die, ook al vragen ze veel professionele organisatie, de gewone doorsnee-burger beogen en aan het woord laten. Bij een carnavalsoptocht is het lokale bestuur van de gemeente bijzonder tolerant: veel mag, zolang het maar niet vernederend en

verpestend is voor anderen.

En dat geldt niet alleen voor een carnavalsoptocht, maar evengoed in onze huidige samenleving in het algemeen. Dank zij de democratische inrichting van onze samenleving kunnen we doorgaans het geheel aardig in balans houden. Uitschieters naar links en naar rechts worden al gauw afgestraft door het gezonde verstand van het kiezersvolk. Zo doet het Nederlands bestuursbestel het heus nog niet zo slecht. Multiculturele invloeden worden in hun essentie zorgvuldig en respectabel in het gehele samenlevingspatroon ingepast.

Daarbij komen we van tijd tot tijd voor nieuwe feiten en situaties te staan. De confrontatie daarmee gaan we niet uit de weg. In het bewustzijn dat we elk moment opnieuw geconfronteerd worden met een voortgaande evolutie, zoeken we steeds opnieuw naar een juiste inschatting van de situatie en naar een passend ethisch gedrag. Dat kost een voortdurende inspanning en is soms erg vermoeiend. Als burger in onze samenleving maken we dit proces allemaal gelijktijdig mee.

Naast staatsburger zijn velen van ons ook nog eens gelovige mensen, en zelfs religieus. Dat wil zeggen dat we vanuit

een geloofsovertuiging ook een denkbeeld hebben van een toekomst en dat we de kracht willen opbrengen om dat te verwezenlijken. Het is zelfs zo, dat veel van onze maatschappelijke verworvenheden zijn oorsprong vindt in een religieuze overtuiging. Deze spirituele dynamiek vanuit het christelijke geloof kan op zich een boeiende bijdrage zijn om de evoluerende werkelijkheid te beïnvloeden en een respectabele vorm te geven. Dit is een wezenlijke en eervolle taak voor elke mens die zich religieus en geestgedreven voelt.

Kolossale muur

Nu doet zich juist op dit punt voor katholieken een enorm probleem voor. Want de katholieke hiërarchie ziet de feitelijke evolutie van elke dag en de nieuw verworven inzichten van wetenschap en techniek doorgaans niet als een boeiend avontuur, een zoektocht en een uitdaging naar de weg naar morgen. Volgens die beleidsmakers staan we daarentegen voor een kolossale muur waarachter ons alleen maar slechtheid kan overvallen en te gronde richten.

Dit schrikt af en ze maken rechtsomkeert, keren de evolutie de rug toe en hollen terug langs de paden van de middeleeuwse theologie, terug naar de patriarchen en via Jezus naar de allereerste wijsgen als of die ook nu nog steeds alle wijsheid in pacht hebben. Op het eerste gezicht lijkt dit nog een leuke zet, maar in feite ontkennen zij zo elke vorm van evolutie. Dat terugwaartse proces is natuurlijk een waanzinnige koers. Op den duur lopen ze vast op de mensen wier geestkracht – de geest van het evangelie – altijd vooruitstuwend en creatief is. Het was immers de bedoeling van die Man van Nazaret dat we, door de kracht van de Geest die ook hem bezielde, in alle gegeven omstandigheden optimistisch onze weg gaan en vrede en gerechtigheid blijven realiseren.

De vlucht naar achteren, waar onze hiërarchie vooral ook op seksueel en liturgisch gebied zo sterk in is, is in feite het opgraven en adoreren van fossielen. Die kun je nóg zo fel ophemelen en bewieroken, ze zullen geen vlees en bloed meer worden. Je moet heden ten dage al schizofreen zijn om als modern burger ook nog eens het huidige beleid van de katholieke hiërarchie in al zijn facetten uit te voeren.

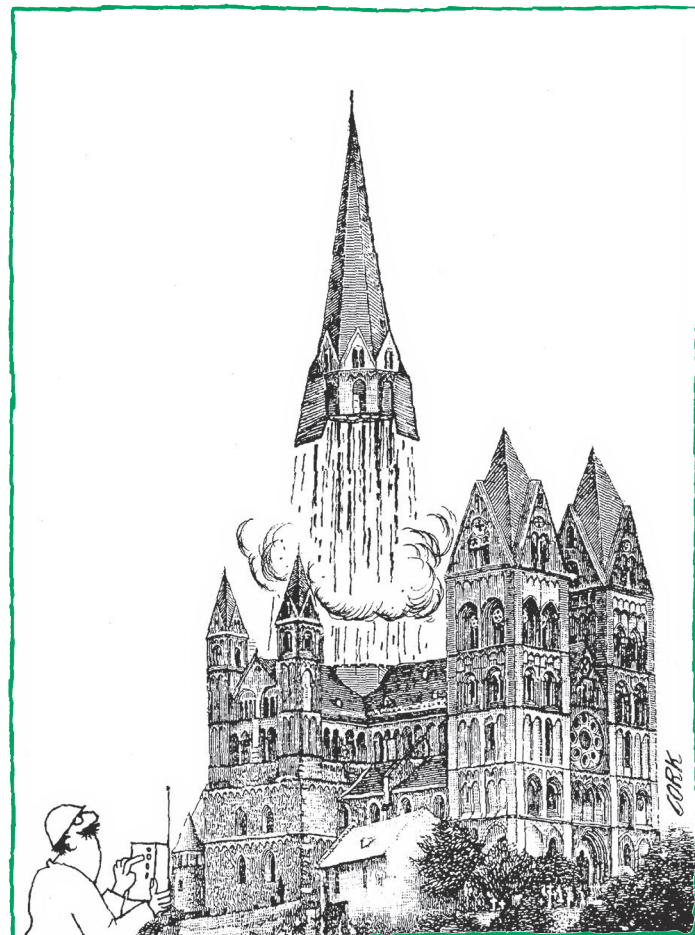
Bestuursfiasco

Terugvallen op de oude leerstellingen en traditionele levensinzichten noemt Dietrich Bonhoeffer de luiheid van het hart die een domheid van de geest veroorzaakt. Dat is niet zomaar een onschuldig mankement van een of ander individu. Wanneer officiële gezagsdragers in een religieus instituut hiermee behept zijn en alsmaar repeterend vasthouden aan de eigen oude glorie, dan is dat een soort theologische inteelt die het evolutieproces verziekt en in feite de groeiende en worstelende mensheid in het actuele leven ondermijnt en in de steek laat.

Deze luiheid van geest met zijn kwalijke uitwerking is dan zonder meer een misdaad die veroordeeld dient te worden, te vergelijken met sommige bobo's in het bankwezen die

in hun eigen geschapen wetmatigheid de wereldeconomie en de mensen met een nuchter verstand voor de gek hebben gehouden en geflest hebben.

Niet alleen katholieken in Nederland zijn kritisch, ook in Oostenrijk en Duitsland is men druk doende om de verantwoordelijken van het katholieke bestuursfiasco ter verantwoording te roepen en om door acties de rijkdom van het Tweede Vaticaans Concilie te redden (zie volgende blz.). Wat de paus in hun ogen de laatste tijd allemaal uitspookt werd dit jaar beeldend weergegeven in de carnavalsstoet van Keulen: een praalwagen waarop paus Benedictus de hand geeft aan... de duivel. Beter is het om ons te laten voortdrijven door de Geest die ons vleugels geeft en ons voortstuwt om vrede, gerechtigheid en heelheid van de schepping waar te maken. Dat is een boeiend avontuur dat de moeite waard blijft.

De ‘gewone’ gelovigen laten steeds duidelijker hun stem horen.

ZINTUIG VOOR HET GELOOF

De katholieken hebben een ‘zintuig voor het geloof’. Dat is de vertaling die Hans Küng in zijn nieuwste boek (*‘Omstreden Waarheid’*, deel 2 van zijn memoires) geeft voor de aloude term *‘sensus fidelium’*. Hij hecht daar grote waarde aan en het zou hem een lief ding zijn, wanneer de kerkelijke hiërarchie daar eens meer naar zou luisteren, in plaats jacht te maken op vermeende ketterse opvattingen van afzonderlijke theologen, inclusief hemzelf. De ‘gewone’ gelovigen laten in elk geval steeds duidelijker hun stem horen.

Het zal wel voor een goed deel aan Internet te danken zijn, maar toch blijft het opvallend dat momenteel overal ter wereld tegelijk het katholieke ‘zintuig voor het geloof’ en *masse* in actie komt, nu de kerkelijke topbestuurders en andere hiërarchen alles maken behalve beleid. Want het mag die naam toch niet hebben, wanneer een paus uit de losse pols enerzijds het stel Holocaust- en Vaticanum II-ontkenners van de Pius X-priesterbroederschap weer in de kerk wil binnenhalen, en anderzijds gehuwde priesters en alle vrouwen er buiten laat staan.

Als het in de rooms-katholieke kerk zo democratisch geregeld was, dat niet alleen ‘hogerhand’ een excommunicatie kon uitspreken over ‘lagerhand’, maar dat ook de gelovigen een opper- of gewone herder de kerkdeur uit konden zetten, dan zou menig kerkplein al wel paars of rood gekleurd zijn. Het is dankzij de christelijke welwillendheid van die gelovigen dat die nog steeds netjes aan die ‘hogerhand’ vragen om verlof, om verandering van voorschriften, kortom om een conciliaire kerk. En dan bedoelen ze niet het Concilie van Trente, noch Vaticanum I, beide historisch gezien toch eigenlijk behoorlijk gebrekkige bijeenkomsten, maar wel degelijk het reparatieconcilie Vaticanum II. Misschien wel de laatste kans om te voorkomen dat de rooms-katholieke wereldkerk definitief vervalt tot een onbeduidende sekte, die probeert een aantal overleefde religieuze items, inclusief een onfeilbare

paus, in leven te houden. Zoals het nu gaat zijn die gelovigen het namelijk onderhand meer en meer beu. In diverse landen roeren ze zich steeds duidelijker. Een viertal voorbeelden.

In **Duitsland** begon *Wir sind Kirche* op 29 januari met een internationale actie om handtekeningen te verzamelen onder een petitie aan het Vaticaan om de besluiten van het Tweede Vaticaans Concilie onverkort te handhaven en door te voeren. De organisatoren zeiden: “Zolang het Vaticaan zich alleen maar bekommert om de terugkeer van ‘verloren schapen’ aan de restauratieve rand van de Kerk en andere excommunicaties niet opheft, aanstellingen van zowel vrouwelijke als mannelijke theologen die georiënteerd zijn op vernieuwing te niet doet, niet bereid is tot een internationale dialoog met hervormingsgezinde groepen, maakt het rooms-katholieke kerkschip zwaar slagzij.” De petitie werd in 14 talen verspreid en leverde in een half jaar ruim 50.000 handtekeningen op. Toen de delegatie van *Wir sind Kirche* deze enkele weken geleden in het Vaticaan wilde aanbieden, kreeg ze te horen dat ze daar niet welkom was. (www.wir-sind-kirche.de)

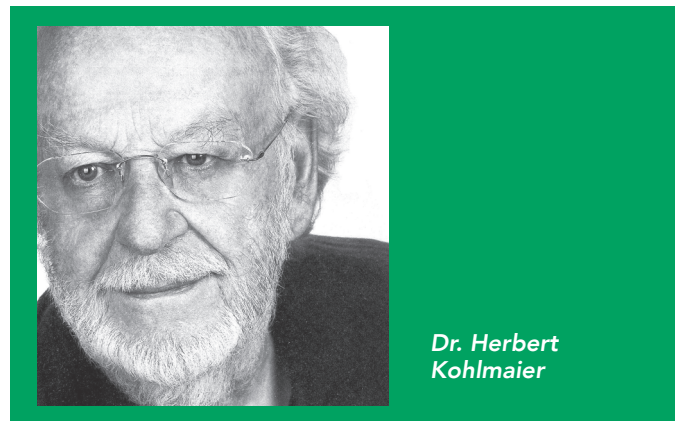
Aan de andere kant van de wereld, in **Australië**, is een continent-wijde actie gaande om, o.a. via de opheffing van de celibaatsverplichting het priestertekort te verkleinen. De gehuwde priester Paul Collins en zijn medestander Frank Purcell van de organisatie *Catholics For Ministry* hebben een brief ontworpen die de Australische katholieken aan hun eigen bisschoppen kunnen sturen. In die brief vragen zij om gehuwde mannen voor het priesterschap op te leiden, reeds gehuwde priesters weer in het pastoraat op te nemen en de discussie op te starten over de priesterwijding van vrouwen. “Wij zijn geen

dissidenten”, zegt Collins, “wij willen de bisschoppen steunen. Zij zijn er ongetwijfeld mee begaan dat veel katholieken, zeker op het platteland, geen eucharistie of andere sacramenten kunnen hebben. Door heel Australië worden vanwege het priestertekort parochies samengevoegd, en dat wordt met het jaar erger, wanneer weer een priester met pensioen gaat of overlijdt. De gemiddelde leeftijd van de Australische priesters is 63 jaar.” En het Vaticaan, zegt Collins, “wil dit probleem niet alleen niet in bespreking nemen, maar ze snappen het niet eens.” Tegen alle verwachting in hebben 17.000 mensen zo’n brief aan hun bisschop gestuurd. De 42-koppige bisschoppenconferentie heeft laten weten geen heil te zien in een verdere correspondentie met de actievoerders. Niettemin zetten dezen hun activiteiten voort. (www.catholicsforministry.com.au)

De voornaamste katholieke vernieuwingsbewegingen in de **Vereinigde Staten**, die samen meer dan tienduizend leden tellen, hebben de krachten gebundeld en de organisatie opgestart van een *American Catholic Council (ACC)*, dat gepland is voor 2011. Dit lijkt het grootste lekeninitiatief tot kerkvernieuwing ooit te worden. “De manier waarop de Kerk momenteel optreedt, is niet zoals het bedoeld was door Vaticanum II”, aldus vice-voorzitter John Hushon, “want dat concilie heeft geprobeerd de roeping van alle gelovigen tot het ambt onder de aandacht te brengen, maar van die belofte is niets terecht gekomen.” Het ACC focust vooral op vernieuwing van structuren bij beleidsbeslissingen: meer democratische principes van vertegenwoordiging van alle leden, inspraak, gedeelde verantwoordelijkheid, transparantie, fatsoenlijke procedures. In de ‘*Verklaring voor hervorming en vernieuwing*’ waarmee het ACC gelanceerd werd, staat: “Wij streven naar een hervorming van structuren in onze kerk, zodat die de betere aspecten van de Amerikaanse bevindingen weergeven, zoals een geest van democratie, zorg voor de mensenrechten, vrijheid van meningsuiting en samenkomst, en een traditie van participatie en representatie.” (www.americancatholiccouncil.org)

Terug naar Europa. In **Oostenrijk** had *Wir sind Kirche* in 1995 het initiatief genomen voor een petitie waarin werd gevraagd om vijf hervormingen, te weten: kerkstructuren met ruimte voor solidariteit, met inbegrip van de bisschopskeuze door de lokale gemeenschap; gelijke rechten voor vrouwen in de kerk, met inbegrip van de wijding van vrouwen tot diaken en tot priester; een niet verplicht celibaat voor priesters gebaseerd op de vrije keuze van het individu; een positieve opstelling ten opzichte van seksualiteit met geboortebeperving als een persoonlijke keuze; en een ander soort verklaringen en uitspraken van de kerk, die eerder blijde boodschappen dienen te zijn dan dat ze veroordeling verkondigen. Sindsdien zijn Oostenrijkers pogingen blijven doen tot kerkvernieuwing. In april 2006 riepen de voormalige vicaris van het aartsbisdom Wenen, Helmut Schüller, en de priesterreligieus Udo Fischer de *Pfarrer-Initiative* in het leven om het hoofd te

bieden aan het groeiende tekort aan priesters, de samenvoeging van parochies in antwoord op dat tekort, de negatieve effecten daarvan op priesters en parochianen, en de groeiende frustratie van de geestelijkheid en veel leken, geconfronteerd met het Vaticaanse verzet tegen vernieuwing. Inmiddels is dit initiatief gegroeid en heeft nu een ledenbestand van meer dan 300 priesterleden en leken supporters, die ieder bisdom in Oostenrijk en veel diocesen in Duitsland vertegenwoordigen. Enkele bisschoppen staan sympathiek tegenover de *Pfarrer-Initiative*. Twee van hen, aartsbisschop Alois Kothgasser van Salzburg en bisschop Ludwig Schwarz van Linz hebben deel uitgemaakt van een delegatie, die naar het Vaticaan is getogen om deze zaken te bepleiten. “Ik heb de kardinaalstaatssecretaris Tarcisio Bertone in overweging gegeven”, aldus Kothgasser, “wat belangrijker is: dat parochies gegarandeerd Eucharistie kunnen hebben, of dat het celibataire priesterschap gehandhaafd blijft.” De delegatie kreeg nauwelijks het woord. Bertone gaf een hele preek weg. Hij zou een en ander dan wel aan de paus voorleggen, maar beklemtoonde alvast dat het celibaat door het Concilie onverlet gehandhaafd was. (www.pfarrer-initiative.at)

Op 20 januari van dit jaar is er nog een tweede ‘initiatief’ bijgekomen, de *Laieninitiative*, gestart door de vooraanstaande politicus Herbert Kohlmaier (www.laieninitiative.at). Ook deze beweging bepleit opheffing van de celibaatsverplichting, reactivering van gehuwde priesters, de wijding van vrouwen. Al ruim 11.000 mensen hebben zich bij dit initiatief aangesloten. In het najaar wil men een internationale conferentie beleggen. Dan gaat het, aldus Kohlmaier, “niet meer alleen om de zielzorg, maar om de vraag of een heilloos autoritair systeem nog van mensen van onze tijd geveerd kan worden.”

Door de weigering van het Vaticaan om naar de gelovigen te luisteren worden nu overal ter wereld de eucharistievieringen in het nauw gebracht.

CHRISTUS' AFRIKAANSE GEZICHT

De christelijke traditie heeft eeuwenlang de koers van Europa uitgestippeld en ingekaderd. Voor miljoenen mensen bepaalde de religie die ze erfden en die uitdrukkelijk hun godsdienst was, hoe ze de wereld dienden te zien. De christelijke traditie doet er tegenwoordig nog wel toe, maar is niet meer het netwerk van betekenissen en zingevingen dat ze voor vroegere generaties was. Ze is niet meer de mondiale orde die de wereld draaiende houdt. Volgens Kuitert is in Europa het christendom een way of life geworden.

In de christenwereld is het geloof een groot goed, als men het beleeft als een verbeelding en niet als waarheid. Het inktzwarte mensbeeld waarmee de christenheid werd opgezadeld is ontstaan door een verkeerde uitleg van het bijbelverhaal. De religieuze mythe van Genesis werd uitgelegd als informatie

over de mensenwereld, als een verkapte historische waarheid. De bijbel is alleen waardevol als men het verhaal het verhaal laat en er niet uit wegloopt.

Hetzelfde is gebeurd met Jezus Christus. Eugen Drewermann zegt: "De kloof tussen de Christus van de verkondiging en de Jezus van Nazaret uit de historie is niet te overbruggen." Wij christenen hebben niet het monopolie op Jezus, want onze moslim broeders en zusters hebben Ischa – Jezus – ook hoog in de koran. Voor hen is hij meer de oorspronkelijke Jezus uit de geschiedenis dan de Jezus die door de evangeliën in geloofsverpakking is gewikkeld.

De arme zwarte

Ook in Afrika krijgt Jezus Christus in plaats van een Europees imago steeds meer een eigen Afrikaans gezicht. De overheersende westerse theologie is met een massieve vanzelfsprekendheid op het zwarte continent Afrika afgekomen. Die vanzelfsprekendheid, die haast onweerlegbare geloofwaardigheid berustte op de verbondenheid van die theologie met de westerse beschaving. Afrikaanse theologen wijzen erop dat de Afrikaanse levenswijze en levensbeschouwing zonder nuancering als heidendom werden gediskwalificeerd, als miskenning van de 'ware' God, en als zedelijke ontarding.

Bij de begrafenis in 1989 van kardinaal Joseph Malula van Kinshasa, de grote voorstander van de afrikanisering van het christendom, bevonden zich onder de treurende aanwezigen ook zijn kinderen en kleinkinderen.

Pas vanaf 1988 mochten Afrikaanse priesters en gelovigen tijdens een eucharistieviering dansen, in de terminologie van het Vaticaan "hun lichaam ritmisch bewegen op de traditionele liederen van het land".

De slavenhandel heeft de waardigheid van de Afrikaan vernietigd. De zwarte bevolking was gedurende vier eeuwen gereduceerd tot koopwaar. Met de hand op de bijbel verklaarden de blanken dat de zwarten in Afrika de afstammelingen zijn van Cham, de vervloekte zoon van Noach. De term *pauvre noir*, arme zwarte, werd door de westerse christenen vaak gebruikt. De opdracht van het westen luidde daarom niet alleen 'deze wilden te kerstensen', maar hen bovendien te temmen, op te voeden, te onderrichten, te beschaven.

Fetisjen met wijwater

In mijn eerste tijd in Congo, dat in de jaren vijftig nog een kolonie was van België, heb ik het westerse christendom mede verkondigd. In de vele dorpen waar ik kwam hebben we met de mensen energiek bergend met fetisjen en kalebassen onder het mom van tovenarij op de brandstapel gegooid en besprenkeld met wijwater. We hebben scholen gebouwd waar naast het reguliere onderwijs het christelijke geloof werd verkondigd, zonder rekening te houden met de eigen Afrikaanse cultuur en voorouderverering. Het geïmporteerde christendom is er niet in geslaagd om de mensen van hun angst te bevrijden. De kerken hebben de omgang van de zwarten met de wereld van het onzichtbare onderschat, de droom en de voorouders behoren tot die wereld.

Na enkele jaren vroeg ik me af of het ritme van de tam tams, als fascinerende cultuurexplosies, in de viering van de eucharistie konden worden benut. Een tam tam in de kerk ging niet zonder problemen. Geleidelijk hebben we samen met de mensen de *Messe des Bayanzi*, de *Missa Kwango* en *Missa Lingala* samengesteld. De in Nederland destijds erg bekende *Missa Luba* ging hieraan vooraf, maar die was nog in het Latijn.

Deinende massa

In 1970 zongen en dansten wij met onze zang en balletgroep *Chem Chem Yetu* (Swahili voor *Onze Bron*) de *Missa Lingala* in Kinshasa, Congo. De Congolese kardinaal-aartsbisschop Joseph Malula van Kinshasa ging voor in de eucharistieviering. De melodieën van de vrouwen die maniok planten en van de vissers van de Kwangorivier klonken, begeleid door tam tams, door heel de viering heen. Na afloop sprak de kardinaal de bekende woorden "Aidez moi à africaniser le christianisme", help mij het christendom te afrikaniseren. Pas in 1988 kreeg hij in Rome gedaan dat priesters en gelovigen tijdens de eucharistieviering mochten dansen of, zoals het Vaticaan het formuleerde: "hun lichaam ritmisch bewegen op de traditionele liederen van het land".

Door de weigering van het Vaticaan om naar de gelovigen te luisteren worden nu overal ter wereld de eucharistievieringen in het nauw gebracht. Daarin mag alleen worden voorgegaan door een

celibataire priester. Maar omdat steeds minder jongemannen zich aanmelden voor zo'n celibatair bestaan en omdat duizenden priesters ontslagen worden omdat ze willen trouwen slinkt het aantal priesters wereldwijd drastisch. Wereldwijd, behalve in Afrika. Daar hebben de landseigen priesters meestal een vrouw (en kinderen). Het celibaat is zo'n Europees cultuurverschijnsel, dat men daar in Afrika er niet aan wenst te beginnen. Voor het oog van de buitenwacht, met name het Vaticaan, zegt men het celibaat hogelijk te waarderen. Een uitspraak waarmee men dan weer wat subsidie hoopt te vangen!

Het Vaticaan weet dat allemaal wel, maar zwijgt tegen beter weten in. Het zweeg ook toen in 1989 bij de begrafenis van kardinaal Malula zijn kinderen en kleinkinderen bij zijn graf huilden. Malula was een voorvechter van de inculturatie. Voor hem was de tijd van een arrogant, zichzelf superieur wanend, westers christendom voorbij.

Bij zijn bezoek aan Congo weigerde paus Johannes Paulus II aanvankelijk voor te gaan in de eucharistieviering in Zaïrese ritus, terwijl hij toch regelmatig te Milaan in de Ambrosiaanse ritus wél voorging. Onze kardinaal was koppig en vasthoudend en slaagde erin de paus te overtuigen. Malula componeerde zelf ook kerstliederen. Als we die zongen, was de hele kerk één deinende massa, letterlijk een 'kerk in beweging'!

Palmwijn en maniok

Een priester uit Kameroen, Jean Marc Ela, was ook een belangrijk man in de Afrikaanse

bevrijdingstheologie. Hij kreeg een eredoctoraat van de universiteit van Leuven en is op 72-jarige leeftijd in ballingschap in Canada gestorven. Hij stelde de vraag of brood en wijn voor een geldige eucharistieviering echt onontbeerlijk zijn en vroeg zich af of brood en wijn in Afrika niet door maniok en palmwijn vervangen kunnen worden. Brood en wijn zijn Europees; grond en klimaat in Afrika zijn ongeschikt voor de teelt van tarwe en druiven. Brood en wijn zijn iets van de 'blanken' en moeten moeizaam tot in de verre uithoeken van het zwarte continent worden ingevoerd.

De eucharistievieringen in Afrika staan volgens Jean Marc Ela in het teken van de economische afhankelijkheid van het continent. In zijn laatste boek herhaalt hij nog eens zijn standpunt: hoe kun je eucharistie vieren als miljoenen elk jaar hun voorraadzolder leeg vinden, terwijl een minderheid niets te kort komt?

De missioloog Jan Heijke zegt: "De Kerk pretendeert wel grensoverschrijdend bezig te zijn, als zij een Zaïrees ritueel goedkeurt, maar zolang als kerk en theologie in de derde wereld zwijgend voorbijgaan aan de socio-economische problematiek – dus aan de voortijdige dood van miljoenen – is zowel de ijver voor inculturatie als het vermaan tot eenheid versluierende ideologie."

De Afrikaanse bevrijdingstheoloog Jean Marc Ela moest zijn vraag of in Afrika, theologisch gezien, bij de eucharistie brood en wijn door maniok en palmwijn vervangen zouden kunnen worden, bekopen met verbanning naar Canada.

Ben van den Boom (1923) heeft ca. 25 jaar als svd-missionaris in Congo gewerkt, de laatste zes jaar daarvan samen met zijn vrouw Mary (foto). Om de Afrikaanse cultuur tot haar recht te laten komen richtte hij een koor en een balletgroep op. Kardinaal Malula zei tegen hem: "Je bent bezig met het afrikaniseren van het christendom; ik wil je daarmee helpen." Met koor en balletgroep maakte hij een wereldtoernee, gaf een (nog verkrijgbare) CD uit. Terug in Nederland heeft het echtpaar een kleine vijfhonderd scholen en parochies bezocht om kinderen met spel en zang kennis te laten maken met hun Afrikaanse leeftijdgenootjes. Ben en Mary hebben twee eigen kinderen en een aangenomen zoon uit Congo.

IN DE RUBRIEK 'OP DE KEPER' PUBLICEERT MARIËNBURG BIJDAGEN VAN EENIEDER AAN EEN DISCUSSIE OVER IETS IN DE R.-K. KERK WAARVAN HIJ/ZIJ VINDT DAT DAAR NOG WEL EENS EEN HARTIG WOORDJE OVER TE ZEGGEN VALT. DAT KAN ZOWEL THEORETISCH ALS PRAKTISCH ZIJN, VAN ERFZONDE TOT DRIE-EENHEID, VAN GENADE VAN BIJSTAND TOT VERRIJZENIS, VAN DE VROUW ALS PRIESTER TOT EUCHARISTISCHE OECUMENE, YOU NAME IT! OM IEDEREEN DE KANS TE GEVEN VAN ZIJN/HAAR HART GEEN MOORDKUIL TE HOEVEN MAKEN, ONDERTEKENEN WIJ DEZE BIJDAGEN STEEDS MET EENZELFDE PSEUDONIEME AUTEURSNAAM. MET EEN CULTIVATOR WORDT EEN STUK LANDBOUWGROND LOSGEWOELD WAARNA HET WORDT GEPLOEGD EN INGEZAAID. – REDACTIE

De vaticaanse loep

Begin van dit jaar heeft kardinaal William Levada, hoofd van de Vaticaanse Congregatie voor de Geloofsleer, het bestuur van de Amerikaanse Bond van Hogere Oversten van vrouwelijke religieuzen ervan op de hoogte gesteld dat zijn ministerie een 'leerstellig onderzoek' zou gaan houden bij deze organisatie. Deze overkoepelt 95 procent van de Amerikaanse zusterscongregaties. De (ca. 1500) bestuursleden daarvan zijn meestal lid van deze 'bond'.

Volgens de kardinaal was men in Rome "bezorgd" over bepaalde uitspraken en activiteiten van sommige bondsbestuurders, die niet stroken met de officiële opvattingen van de kerk. In 2001 had men het in Rome al met hen erover gehad, maar volgens 'Geloofsleer' was er sindsdien nauwelijks iets verbeterd. Het ging toen en gaat nu vooral over hun ideeën ten aanzien van de priesterwijding van vrouwen, het probleem van de homoseksualiteit, en de unieke rol van Christus in de heilsgeschiedenis, voortgezet in de r.-k. kerk, beter dan in welke andere religie ook.

Richard McBrien, hoogleraar theologie van Notre Dame University, begrijpt wel waarom de kerkautoriteiten bezorgd zijn. De nonnen gebruiken in hun artikelen, colleges en toespraken nogal eens woorden als ontwikkeling, dialoog, samenwerking, verandering, de wereld van vandaag enz. "Dat zijn rode vlaggen voor sommige kerkofficials", zegt hij, "en voor een kleine minderheid van zusters die in de jaren veertig en vijftig zijn blijven steken, toen het ondenkbaar was dat een non haar eigen 'meisjesnaam' zou gaan gebruiken, in burgerkledij verschijnen en buiten het klooster in het pastoraat zou werken. En nog meer ondenkbaar dat deze nu hoogopgeleide vrouwen theologiehoogleraar zouden worden en een eigen bijbelse of kerkelijke mening zouden hebben."

Om het nog spannender te maken heeft ongeveer tegelijkertijd een andere Vaticaanse kardinaal, de Sloveen Franc Rodé, hoofd van de Congregatie voor de Religieuzen, een pan-Amerikaanse 'apostolische visitatie' in gang gezet. Zijn bedoeling is om alle 341 verschillende zusterscongregaties te laten bezoeken en uit te vinden hoe momenteel hun 'kwaliteit van leven' is en hoe het komt dat ze praktisch allemaal in ledental teruglopen. In 1965 waren er in de Verenigde Staten 180.000 nonnen, nu in 2009 is hun totaal met ca. 65 procent gedaald tot 59.000. Rodé heeft zuster Mary Clare Millea van de Apostelen van het H. Hart van Jezus tot projectleidster aangesteld. Deze gaat alle zusterscongregaties bezoeken en heeft nu aan allemaal gevraagd haar de namen te geven van drie zusters die haar daarbij kunnen bijstaan. Bevreemding wekt het wel dat die assistenten dan "handelen in de naam van Heilige Stoel" en dat ze daarom de geloofsbelijdenis moeten uitspreken en een eed van trouw aan de Heilige Stoel moeten afleggen. Half 2011 dient het (vertrouwelijke) rapport van Millea klaar te zijn.

Na het Tweede Vaticaans Concilie en op aanbeveling daarvan hebben de Amerikaanse nonnen hun regelgeving en leefwijze drastisch herzien. Velen zijn gaan studeren en werken nu als hoogleraar in theologie, bijbelwetenschap enz. Nogal wat bisschoppen kunnen daar niet eens aan tippen. Nu verschillende hervormingsbewegingen een Amerikaans concilie willen gaan organiseren (zie blz. 6-7) lijkt het er alleszins op dat het Vaticaan, door de nonnen dubbel onder de loep te nemen, alvast probeert aan deze categorie van gelovigen een mogelijke invloed te ontnemen.

Cultivator

EEN GELOOF MET NIEUWE ACCENTEN

Kritisch staan ten opzichte van de kerk betekent scherp blijven, een eigen gezond oordeel hebben. Dit is allesbehalve negatief. Ik wil mij niet direct afzetten tegen de kerk, maar veeleer *binnen de kerk zelf* een enkel ander accent zetten. De grondslag daarbij blijft het geloof. Barmhartig zijn betekent dat men ieder zijn of haar eigen geloof of geloofsbeleving gunt, ook wanneer deze misschien niet te rijmen valt met de onze. De tijden van de fundamentele rechtzinnigheid (ortho-doxie) binnen de kerk zijn hopelijk voorbij. De tijden van via een soort Inquisitie een onderzoek instellen naar iemands geloofsovertuiging evenzo.

Misschien dat deze of gene gezagsdrager nog wil peilen of men rechtzinnig genoeg is om te communie te gaan, de praktijk toont dat veel reformatorische geloofsgenoten met ons samen in vreugde delen in de maaltijd des Heren. Er zijn veel voorbeelden waar traditioneel leergezag stoot op een geloofspraktijk die aan dit gezag aanstoot neemt. De viering van de Eucharistie is een, vaak ontroerend, voorbeeld. En de biecht? Ik meende zojuist te constateren hoe de biecht nog 'leeft' in Tirol, terwijl we in de Lage Landen volstaan met een duister gemompel aan het begin van de Viering. Of zie ik het verkeerd? Ik vermoed dat de

schok tussen traditioneel gezag en gelovige mensen die met hun hart christen willen zijn de ware conciliaire bron doet opwellen.

Kritische zin

Hoever kunnen en mogen wij gelovigen gaan in het zetten van nieuwe accenten? Hoever kunnen we gaan in het verzet tegen kerkelijk gezag dat ons niet aanstaat? Dat de kerk geen democratie is weten we. Dat sinds het Tweede Vaticaans Concilie (1965) de gelovigen meer betrokken worden bij de geloofspraktijk weten we ook. Er zijn twee uitersten. Aan de ene kant het vrijwel geheel zelf bepalen welke de geloofsinhoud voor mij is en hoe ik haar wil beleven en belijden. Dit betekent op termijn vrijwel zeker een conflict en misschien een breuk. Dit gaat mij te ver. Een breuk met de kerk is buiten de orde. Verandering akkoord, maar wel *binnen de kerk* blijven. Wanneer de kerk de breuk zou uitspreken, lijkt mij dat dan ook niet iets om trots op te

Ook kritisch katholieken leven samen met geloofsgenoten die traditioneler ingesteld zijn. Ze dienen hen positief te aanvaarden en dat is wat anders dan tolereren. Tolerantie is arrogant en neerbuigend; elkaar erkennen en aanvaarden niet.

zijn. Daarom meen ik dat men te ver gaat door toch vrouwelijke bisschoppen te wijden.

Aan de andere kant kan iemand zich volledig onderwerpen aan wat de kerk leert en te geloven voorhoudt. Ook dit gaat te ver: kritische zin blijft geboden. De kerk heeft te veel fouten gemaakt en onhandig beleid gevoerd. De kerk is niet onfeilbaar en de paus evenmin, behalve bij uitspraken *ex cathedra*. De kerk bestaat uit mensen die voortdurend fouten maken, maar nog 'voortdurender' heel veel goeds tot stand brengen.

Het Concilie heeft ons wegen gewezen, maar het begaan van die wegen is lastig en wordt niet altijd van harte aanbevolen. Welk houvast hebben we? Natuurlijk: ons geweten en ook dat weten we, sinds bisschop Bekkers. Maar dat geweten leert ons ook, zo vermoed ik, dat we aandachtig mogen luisteren naar wat de traditie ons aanreikt. Voor mij staat daarin centraal het *Symbolum*, het klassieke *Credo*. De nieuwere teksten (zie het vorige nummer en ook de lezersbijdragen in dit nummer, blz. 18 – Red.) zijn indrukwekkend, maar niet alomvattend. Het *Credo* blijft, zo geloof ik, de basis, van waaruit we in ons geloof en geloofbeleving kunnen variëren. Daarin kunnen we ver gaan, de tekst zelf mogen we echter niet – zo meen ik – terzijde schuiven.

Grondrecht

Geloven is iets anders dan het huldigen van een opvatting of het verkondigen van een mening. Het grondrecht van de godsdienstvrijheid is iets anders dan de vrijheid van meningsuiting. Het eerste mag niet opgaan in het laatste. Religieus geloof is een diepe overtuiging waarin iets voor waar wordt gehouden op grond van de betrouwbaarheid van bronnen

Hoever kunnen we gaan in het verzet tegen kerkelijk gezag dat ons niet aanstaat?

en personen. Dit geloof wordt gekenmerkt door zijn eigen trekken, vormen, symbolen, rituelen, naast specifieke leerstukken, inzichten en gedragspraktijken. Het 'belijden' van de godsdienst, erkend in artikel 6 van de Grondwet, doelt hierop.

We kunnen dan ook niet van de buitenkant tegen het geloof of tegen verschillende geloofsovertuigingen blijven aankijken, zoals vele zogenaamd liberalen menen te moeten doen. Dan vatten we de eigen aard van het geloof nooit. Iedere levensovertuiging en zeker ieder geloof met een religieus accent heeft immers een absolute dimensie: *hier staan en gaan wij voor*. Ook een meer vrijzinnige geloofsbeleving kent aan haar standpunt een absolute waarde toe. Versta dit goed: aan de vrijzinnigheid als zodanig, aan de open houding tegenover anderen, wordt een 'absolute' betekenis gegeven!

De gelovige houdt de openbaring in het Nieuwe Testament voor waar en neemt de opdracht die Christus ons geeft serieus. Dat heeft onvermijdelijk consequenties, niet alleen voor het privé-leven, maar ook voor de samenleving. Godsdienst kan en mag

niet worden teruggedrongen tot de privé-sfeer of de kerk. Degenen die dit bepleiten miskennen de godsdienst omdat ze alweer aan de buitenkant blijven staan en niet begrijpen waarom het gaat. Christus geeft ons de opdracht te getuigen en vooral in zijn geest te leven. Dit is een ernstig dilemma in een samenleving, want velen zullen niet gediend zijn van de wervende activiteiten van sommige religies. Toch zal er zó'n vorm moeten worden gevonden dat enerzijds de diepste overtuigingen van gelovigen tot hun recht komen en worden gerespecteerd en anderzijds anderen worden beschermd tegen mogelijk te indringende en wellicht aanstootgevende opvattingen, gedragingen en leefvormen. Dit laatste betreft vooral degenen die geen godsdienstige overtuiging hebben of een levensovertuiging die wat meer op de vlakte blijft.

Middenweg

Het is lastig om een gulden middenweg te vinden en het is dan ook begrijpelijk dat vrijwel iedere lidstaat van de Europese Unie op dit punt zijn eigen praktijk heeft ontwikkeld. Hoewel de vrijheid van godsdienst en de scheiding van kerk en staat voor de hele Unie gelden, is de concrete vormgeving aan deze beginselen niet overal dezelfde. Zo zal de in Nederland bevochten subsidiëring van het bijzonder onderwijs anderen een doorn in het oog zijn en weinig navolging vinden. Toch zijn al deze vormen in een democratische samenleving volstrekt aanvaardbaar. Zo is de vrij scherpe Franse interpretatie van de scheiding tussen overheid en religie voor de meeste Europese staten geen voorbeeld en toch is zij respectabel. Waar vinden we de goede omgangsvormen?

Ook kritisch katholieken leven samen met anderen. Met geloofsgenoten die traditioneler ingesteld zijn. We dienen hen positief te aanvaarden en dat is wat anders dan tolereren. Tolerantie is arrogant en neerbuigend; elkaar erkennen en aanvaarden niet. We leven samen met protestantse geloofsgenoten. Maar één keer per jaar een oecumenische viering lijkt mij niet genoeg. Iedere zondag zouden we met hen dienen samen te komen, nu eens in het een, dan weer in het andere kerkgebouw.

Precies hier, zou ik menen, kan de geloofsgemeenschap een praktijk opbouwen, ook wanneer de hiërarchie niet altijd welwillend oogt. Doorgaan en doorzetten. Maar vooral moeten we samenleven met moslims. Hoe doet de officiële Kerk dat? Wat leert Vaticanum II ons daaromtrent? Wat vinden wij zelf in Mariënborg daarvan?

HADDEN WE MAAR EEN OBAMA ALS PAUS!

*Een 'pontificaal' commentaar
van Hans Küng in de huidige
kerkcrisis*

De Amerikaanse president Barack Obama is erin geslaagd om in korte tijd in zijn land een stemming van neerslachtigheid en van stilstand in hervormingen teniet te doen, een geloofwaardig visioen van hoop te presenteren en een strategische ommekeer in de binnen- en buitenlandse politiek van dit grote land in gang te zetten.

Anders is dat in de Katholieke Kerk. De stemming is daar terneergeslagen, de stilstand in hervormingen is verlamd. Nu paus Benedictus XVI zo'n vier jaar zijn ambt uitoefent, plaatsen velen hem in de lijn van George W. Bush. Geen toeval dan ook, dat

de paus zijn 81ste verjaardag in het Witte Huis gevierd heeft. Beiden, Bush en Ratzinger, zijn niet in staat iets te leren inzake geboorteregeling en abortus, ze zijn afkerig van elke serieuze hervorming, en met zichzelf ingenomen en ondoorzichtig in hun ambtsuitoefening beperken ze 's mensen vrijheid en rechten. Zoals Bush in zijn tijd, verliest ook paus Benedictus almaar verder het vertrouwen. Veel katholieken verwachten van hem niets meer. De opheffing van de excommunicatie van vier illegaal gewijde traditionalistische bisschoppen, onder wie een notoire Holocaust-ontkenner, heeft alle bij de verkiezing van Ratzinger tot paus geuite vrees bewaard. De paus rehabiliteert lieden die te voor en te na afwijzend staan tegenover de door het Tweede Vaticaans Concilie aangenomen godsdienstvrijheid, de dialoog met de andere kerken, de verzoening met het jodendom, de hoogachting voor de islam en andere wereldgodsdiensten, alsook de hervorming van de liturgie.

Om de 'verzoening' met een stel aartsreactionaire traditionalisten te realiseren riskeert deze paus het verlies aan vertrouwen van miljoenen katholieken in alle landen die Vaticanum II trouw blijven. Dat nu juist een Duitse paus zulke misstappen zet, verscherpt de conflicten. Verontschuldgingen achteraf kunnen het verbrijzelde porselein niet lijmen.

Bovendien zou een paus het bij een koersverandering nog gemakkelijker hebben dan een president van de Verenigde Staten. Hij heeft namelijk bij zijn wetgeving geen congres naast zich, noch een Hoge Raad bij juridische kwesties. In de kerk is hij onverkort chef van de regering, wetgever en opperste rechter. Van de ene dag op de andere zou hij, als hij wilde, geboorteregeling kunnen toestaan, priesters laten trouwen, wijding van vrouwen mogelijk maken en verlof geven tot intercommunie met protestanten. Wat zou een paus in de geest van Obama doen? In de geest van Obama:

- 1) zou hij duidelijk verklaren dat de Katholieke Kerk zich in een diepe crisis bevindt. En hij zou de crisishaarden noemen: veel geloofsgemeenschappen zonder priester, uitblijvende kandidaten voor het priesterschap, eeuwenoude zielzorgstructuren die uit elkaar vallen door impopulaire parochiefusies;
- 2) zou hij een hoopvol visioen verkondigen van een vernieuwde

kerk, van een oplevende oecumene, van een goede verstandhouding met joden, moslims en andere wereldgodsdiensten, van een positieve waardering van de moderne wetenschappen;

3) zou hij de meest bekwame medewerkers om zich verzamelen, geen jazeggars maar zelfstandige persoonlijkheden, gesteund door competente en onbeschroomde deskundigen;

4) zou hij terstond per decreet de meest dringende hervormingsmaatregelen in gang zetten en ter bevordering van de koerswijziging een oecumenisch concilie bijeenroepen.

Maar wat een deprimerend contrast!

Terwijl president Obama met bijval vanuit de hele wereld vooruit kijkt en zich openstelt voor de mensheid van morgen, oriënteert deze paus zich voornamelijk teruguit, geïnspireerd door het ideaal van de middeleeuwse kerk, sceptisch tegenover de Reformatie, in tweestrijd ten aanzien van de vrijheidsrechten van de moderniteit.

Terwijl president Obama zich inzet voor medewerking van nieuwe partners en bondgenoten, zit paus Benedictus, net als George W. Bush, gevangen in het vriend-vijandenken. Medechristenen van de protestantse kerken stoot hij voor het hoofd door deze geloofsgemeenschappen niet als kerken te erkennen. De dialoog met moslims is nog niet verder gekomen dan tot een niet echt gemeend spreken over 'dialoog'. De relatie tot het jodendom dient als diep gestoord gekenschetst te worden. Terwijl president Obama hoop uitstraalt, activiteiten van burgers ondersteunt en een nieuw *tijdperk* van verantwoordelijkheid verlangt, zit paus Benedictus XVI gevangen in angstvoorstellingen en wil hij de vrijheid van de mensen zoveel mogelijk beperken teneinde een *tijdperk* van restauratie erdoor te drukken.

Terwijl president Obama strijdvaardig de grondwet en de grote traditie van zijn land erbij haalt om moedige hervormingsstappen te motiveren, geeft paus Benedictus een beperkende uitleg van de decreten van het hervormingsconcilie van 1962-'65, achteruit, richting het restauratieconcilie van 1870.

Omdat echter paus Benedictus XVI naar alle waarschijnlijkheid zelf geen Obama zal worden, hebben wij voor de komende tijd behoefte: ten eerste aan een episcopaat dat de algemeen bekende problemen van de kerk niet camoufleert, maar openlijk benoemt en op diocesaan niveau energiek aanpakt;

HANS KÜNG: "DE PAUS TOONT WEER ZIJN OUDE GEZICHT."

"De paus heeft mij kort na zijn verkiezing in 2005 voor een gesprek van vier uur ontvangen in Castel Gandolfo. Dat was een heel vriendschappelijke ontmoeting. En dat na twintig jaren van complete dialoogweigering door het Vaticaan, ook door de vroegere kardinaal Joseph Ratzinger! Ik had aangenomen dat die uitnodiging aan mijn adres de eerste was van een reeks moedige daden waartoe de paus in staat kan zijn. Maar hij heeft de wereld teleurgesteld. Hij heeft sindsdien geen teken van vernieuwing meer gegeven, integendeel, hij is keer op keer teruggekeerd naar vóór de verworvenheden van het Concilie – met de opwaardering van de oude Latijnse mis, met het opnieuw invoeren van de bede voor de 'beking' van de joden, met de opheffing van de kerkelijke straf voor vijanden van het Concilie.

Hij heeft de kans gehad om als paus een andere lijn te volgen dan toen hij hoofd was van de Congregatie van de Geloofsleer, die bevoegd is om op te treden als inquisitie. Hij heeft echter deze kans niet effectief benut, maar toont weer zijn oude gezicht.

Hem drijft een diep geworteld conservatisme, dat hij in de kenteringsfeer van de jaren zestig een korte tijd overwonnen had. Maar al na drie jaar op de universiteit van Tübingen, waar wij destijds constructief samengewerkt hebben, maakte de schok over de revolutie van 1968 plotseling een einde aan Ratzingers zichtverruiming. Sinds die tijd vaart hij een streng reactionaire koers, als aartsbisschop van München, als kardinaal en nu ook als paus. Tot grote schade voor de katholieke kerk."

Enkele fragmenten uit een interview met Hans Küng, gepubliceerd in 'Kölner Stadtanzeiger' en 'Kirche In'. Vertaling Mariënborg.

ten tweede aan theologen die actief meewerken aan een toekomstvisioen voor onze kerk en die niet ervoor terugschrikken om de waarheid te zeggen en neer te schrijven;

ten derde aan zielzorgers, die zich teweer stellen tegen de aanhoudende overbelasting door de samenvoeging van meerdere parochies, en die moedig de eigen verantwoordelijkheid als zielzorger op zich nemen;

ten vierde aan vrouwen in het bijzonder, zonder wie op veel plaatsen de zielzorg in duigen zou vallen, en die zelfbewust hun mogelijkheden van beïnvloeding benutten.

Maar kunnen wij dat echt?

YES, WE CAN !

De Zwitser prof. dr. Hans Küng uit Tübingen, de auteur van bovenstaand artikel, is katholiek theoloog. Hij is wereldbekend geworden vanwege zijn verzet tegen het Vaticaan dat decennia geprobeerd heeft hem monddood te maken. Momenteel is hij voorzitter van de Stichting Weltethos. In het Duitse taalgebied is dit artikel onder meer gepubliceerd in de 'Süddeutsche Zeitung' en in Oostenrijk in het dagblad 'Der Standard' en het maandblad 'Kirche In'. Voor Nederland exclusief in 'Mariënborg'. Het is ook opgenomen in de recente bundel 'Rolle rückwärts mit Benedikt – Wie ein Papst die Zukunft der Kirche verbaut' (Publik-Forum, 2009).

KLEPELTJES

Soms komt het voor dat iemand, in een gesprek of toespraak, of zelfs in een publicatie, dingen beweert dit niet helemaal kloppen. Daar is een uitdrukking voor: hij/zij 'heeft de klok horen luiden maar weet niet waar de klepel hangt'. Als er plaatsruimte is zal 'Mariënborg' af en toe eens wat klepels aanreiken, ter bevordering van een effectieve discussie.

– Het is in de R.-K. Kerk eeuwenlang de gewoonte geweest dat clerus en leken van het bisdom ter plaatse hun nieuwe bisschop kozen en de uitslag van die verkiezing beleefdheidshalve daarna ook aan (de bisschop van) Rome doorgaven. Wat sinds de vierde eeuw in elk geval verboden is, is de methode om een bisschop naar een ander bisdom (al dan niet bij wijze van 'promotie') over te plaatsen. Het Concilie van Nicaea (325) besloot al tot een "volledig verbod" van deze gewoonte, en "als na deze beslissing van deze heilige en grote synode iemand zoiets toch probeert of zich leent voor zulk een procedure, zal deze manoeuvre geannuleerd worden." (besluit nr. 15). En op het Concilie van Chalcedon, ruim een eeuw later (451), werd opnieuw vastgesteld dat die besluiten van Nicaea "nog steeds van kracht waren" (besluit nr. 6). Ze zijn officieel nooit herroepen.

– Veel bisschoppen en het hele Vaticaan hebben compleet zitten liegen, toen zij enkele jaren geleden zeiden dat ze nooit op de hoogte waren geweest van het feit dat veel priesters zich bezig hielden met seksueel misbruik van kinderen. Onlangs kwam in de Verenigde Staten namelijk een geheim gehouden archief in de openbaarheid van de Kruisheer Gerald Fitzgerald. Deze priester richtte in 1947 een religieuze congregatie op die zich specialiseerde in hulp aan priesters in problemen,

met name van alcoholische of seksuele aard. Vanaf begin jaren '50 begon hij de bisschoppen en ook het Vaticaan te informeren over dat laatste omdat het zo vaak bleek voor te komen. Hij adviseerde om die misbruikende priesters meteen uit het ambt te zetten, want overplaatsen naar een ander bisdom (de gebruikelijke remedie, voorgeschreven in het kerkelijk recht) had geen enkele zin, want daar vonden die priesters zeker weer nieuwe 'groene blaadjes': "A new diocese means only green pastures." Het Vaticaan besloot decennia lang om de misbruiken 'onder de pet' (mijter) te houden, tot dan in 2004 de gevallen bij bosjes publiek werden, met de bijbehorende rechtszaken. Sinds dat jaar heeft de R.-K. Kerk in Amerika in het kader van de seksuele misbruiken 2 miljard en 75 miljoen dollar moeten uitgeven. Fitzgerald is in 1969 overleden.

– Ierse religieuzen (m/v) hebben tot ver in de jaren zeventig van de vorige eeuw op r.-k. opvoedingsinstituten in Ierland duizenden jongeren seksueel en fysiek misbruikt. Dat is de schokkende conclusie van een 2600 pagina's tellend rapport van een onafhankelijke Ierse regeringscommissie, dat enkele maanden geleden in Dublin is gepubliceerd.

Aartsbisschop Diarmuid Martin had er tevoren al voor gewaarschuwd: "De conclusies van het rapport zullen ons choqueren." In het rapport wordt de Ierse katholieke kerk ervan beschuldigd "nooit te hebben geluisterd naar mensen, die klaagden over seksueel misbruik. Zij werden ondanks de bewijzen die boven tafel kwamen en na uitvoerig politieonderzoek nooit geloofd. Als er seksueel misbruik was gepleegd door religieuzen werd dit door de kerkelijke autoriteiten in de doofpot gestopt. De daders werden overgeplaatst en gingen elders weer hun gang. Er was één grote cultuur van zwijgen", aldus het rapport. Ook de Ierse overheid en het ministerie van onderwijs hebben het misbruik in de doofpot gestopt. De commissie zegt dat het onderzoek tien jaar heeft moeten duren "omdat wij door de kerkelijke organisaties vijandig en 'wettisch' werden tegengewerkt". De Ierse overheid heeft tot nu toe al 1,6 miljard euro schadevergoeding betaald aan meer dan 14.000 slachtoffers.

DEBAT OVER DE REIKWIJDTE VAN HET R.-K. LEERGEZAG

DE UITDAGING VAN EEN CONGRES

Het leergezag van de Rooms-Katholieke Kerk acht zich geroepen het beheer te voeren over de joods-christelijke traditie die voortbouwt op leven en leer van Jezus van Nazeret. Die traditie is de vindplaats van kostbare waarden als waarheid, liefde, waarachtigheid, rechtvaardigheid, het goede, trouw, mededogen, nederigheid, barmhartigheid. In hun samenhang geven deze waarden ons een idee over God.

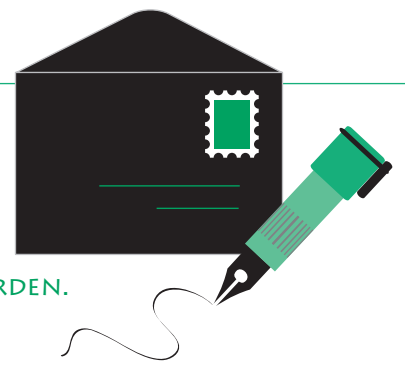
Wij stellen vast dat er in Nederland sprake is van massale kerkverlating. Kerken worden gesloten, parochies opgeheven, er is een sterke afname van het aantal priesters. Het is crisis in de kerk. Wie is daar voor verantwoordelijk? De Nederlandse bisschoppen, die aangesteld zijn om die joods-christelijke traditie voor de Nederlandse kerkprovincie te beheren, wijten deze achteruitgang aan een toenemend individualisme en materialisme, uitvloeisel van het verlichtingsdenken. Zij zien deze houding als een miskenning van die traditie. Maar vragen zij zich wel eens af of dit de enige verklaring kan zijn als er, volgens het onderzoek van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, een toenemende behoefte is aan spiritualiteit? Ook de bisschoppen weten dat elke traditie moet worden gezien als een verhaal in ontwikkeling. Veel trouwe katholieken kunnen bijvoorbeeld de twaalf artikelen van het geloof (Credo) niet langer zien als loutere weergave van feiten, ook al werd dat in vroeger tijden binnen de kerk algemeen aanvaard. Deze katholieken herkennen wel de inspirerende kracht van de ideeën die achter deze verwoording ligt. Zij weten zoveel reserve aan waarheid en goedheid in de christelijke traditie dat zij haar van harte trouw blijven. Maar vele anderen haken af omdat zij waarheid, het ware en het goede onvoldoende in de kerkelijke 'politiek' herkennen.

Dat geldt met name ook voor de morele beoordeling van menselijk handelen. Niemand zal de betekenis van elk van de bovengenoemde waarden willen ontkennen. Maar iedereen kan ook weten dat in een gegeven situatie niet altijd alle waarden op gelijke wijze tot gelding kunnen komen. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn voor vrijheid ten opzichte van gelijkheid, voor liefde en rechtvaardigheid, rechtvaardigheid en barmhartigheid.

Filosofie en wetenschap beïnvloeden onze maatschappelijke inzichten. Het is onvermijdelijk dat wij in onze veranderende wereld dikwijls een andere afweging van waarden moeten maken. Het is onze opgave om dat als moreel wezen, begiftigd met verstand en vrije wil, in de situaties die ons overkomen naar beste weten te doen. Dat is ónze verantwoordelijkheid en dát is het kenmerk van onze menselijke waardigheid. Daarin zijn wij ook kerk, geroepen het ware en goede uit de christelijke traditie in onze tijd vorm te geven. Het leergezag lijkt daar dikwijls anders over te oordelen. Herhaaldelijk blijkt dat zijn vertegenwoordigers bij de beoordeling van problemen van morele aard vasthouden aan vroeger gestelde normen zonder rekening te houden met veranderde maar wel verantwoordbare maatschappelijke inzichten.

Mariënborg houdt komende maand een congres over vrijheid. Het vormt een uitdaging aan het kerkelijk leergezag, maar allereerst ook aan ons zelf. Wij moeten waarmaken dat we in onze tijd een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van de christelijke traditie, met name als het gaat over morele vraagstukken. Wij nemen euthanasie en wat daarmee samenhangt als uitgangsprobleem omdat in Nederland daarin een ontwikkeling heeft plaats gehad die wij overtuigend kunnen verdedigen. Het gaat heel concreet om de vraag of een vrije discussie daarover past binnen onze christelijke traditie.

In dit nummer wordt een aparte folder meegezonden over het aanstaande Mariënborgcongres. Daarvoor kan men vanaf nu intekenen. Dit debatcongres zal zich bezighouden met het thema "vrijheid en verantwoordelijkheid ten aanzien van ethische normen". Hoofdsprekers: auteur en filosoof Désanne van Brederode en ethiek-hoogleraar Paul van Tongeren. Datum: 31 oktober, 10.00-16.00 uur; plaats: Regardz Meeting Center Eenhoorn, Amersfoort (tegenover het NS-station). De deelnameprijs is € 20,-.

PER POST OF E-MAIL VERWELKOMT DE REDACTIE REACTIES EN BIJDAGEN VAN DE LEZERS. ZIJ BLIJFT EVENWEL HET RECHT HOUDEN DEZE AL DAN NIET OF SLECHTS GEDEELTELIJK TE PLAATSEN. EN PLAATSIING BETEKENT NIET PER SE, DAT DE REDACTIE MET HET GESCHREVENE INSTEMT. IDEALE LENGTE: 200 À 300 WOORDEN.

MET INTERESSE ontving ik ons tijdschrift. Ik ben wel gelukkig met de aanduiding 'kritisch katholieken'. Mooi dat er nu bijdragen vanuit de katholieke kerk zijn, m.i. beter dan van de oud-katholieke. Dat is te gemakkelijk, hoe boeiend en zelfs aanlokkelijk het ook is.

Bert Roebert (per e-mail)

DE TWEDE AFLEVERING van het tijdschrift ontvangen. Ziet er weer prima uit, is heel levendig ook met die zeer diverse korte stukjes. Meteen van kaft tot kaft doorgelezen. Het stuk over de Magdala-vrouwen (blz.10-12) is schrijnend. Hoog tijd dat er publiciteit over dit onderwerp kwam, het speelt op veel plaatsen. Leuk om alvast een indruk te krijgen van de opzet van het congres 2009. Dat wordt heel interessant, en het stemmen met de voeten is een prachtidee! De Special springt er overigens qua niveau opnieuw uit. De abonnees zullen wel erg teleurgesteld zijn als er een aflevering zou verschijnen zonder Special.

N.N. (per e-mail)

GELOOF (1)

Wij geloven dat God goed is.

Dat hij aanwezig is in mensen en in wat er tussen mensen onderling gebeurt.

Wij geloven dat een mens geboren is voor het geluk, maar ook verantwoordelijk is voor het geluk van de ander.

Wij geloven dat we in Jezus Christus een voorbeeld hebben gekregen om op te komen voor de zwakkeren en te laten zien dat iedere mens er toe doet.

Wij geloven dat de Geest van God ons wijsheid geeft en bezielt, als we daar voor open staan.

Wij geloven dat niet de dood het einde is, maar dat er uiteindelijk rechtvaardigheid zal zijn voor iedereen.

Thea van der Werf-Feenstra, Hattem

DAMIAAN Meuwissen maakt een onderscheid tussen de redelijkheid van de geloofsact en de redelijkheid van de geloofsinhoud (Nr.3, blz.5). De geloofsact zou volgens hem redelijkerwijs getoetst moeten kunnen worden en de geloofwaardigheid van de bronnen levert daarvoor vaak een criterium.

De redelijkheid van de geloofsact kan echter in de loop van de tijd wegwijnen door erosie van de geloofwaardigheid van de bronnen. Bijvoorbeeld door autoritair orthodox gedrag waardoor mensen worden

verdeeld in bokken en schapen, in gewijde mannen en in gewoon kerkvolk.

Orthodoxe leidinggeevenden hebben vaak eigenzinnige opvattingen over omgangsvormen. De orthodoxie zal immers per definitie het gelijk aan zichzelf toerekenen, en is in die zin dus per definitie autoritair. Autoritair gedrag doet vervolgens afbreuk aan het image van de geloofsinhoud. Want 'wilderiaans' gedrag van kerkelijke hiërarchen is geen reclame voor de geloofsinhoud waar ze zich op baseren. De redelijkheid van de geloofsact kwijnt weg.

Waar zou het dan over kunnen gaan in onze godsdienst, in de kerkelijke traditie waarin we zijn opgegroeid en waarvan we nog steeds deel willen uitmaken? Mijn keuze is gevallen op waarden als gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen, democratie, solidariteit met mensen die in menig opzicht minder bedeed zijn, zorg voor het milieu. Ik kan geïnteresseerden het boek aanbevelen van André Comte-Sponville, 'De geest van het atheïsme'. Mij trof daarin hoeveel redelijkheid ontbreekt aan de katholieke geloofsinhoud, en hoe redelijk het is te geloven in waarden als rechtvaardigheid, mededogen, liefde, democratie en mensenrechten.

Tammo ten Berge, Bilthoven

GELOOF (2)

Ik geloof in het Mysterie Aller Mysteries, grond van al wat bestond, bestaat en zal bestaan; en in de boodschap van vertrouwen en liefde, zoals gebracht door Jezus van Nazaret.

Ik geloof dat iedere mens in de kern goed is en het goede wil en dat een echt gastvrije gemeenschap niemand behoort uit te sluiten doch iedereen omarmt en respecteert in zijn of haar eigenheid.

Ik geloof dat de droom van een nieuwe aarde uiteindelijk werkelijkheid kan worden en dat elk pogen van iedere mens daartoe een nuttige en noodzakelijke bijdrage kan leveren.

Ik geloof in een gemeenschap die samen met andere gemeenschappen zoekend en tastend de weg naar een betere aarde zoekt.

Ik geloof in een gemeenschap waar je van je fouten leren mag, van mening mag verschillen en waar de liefde allesoverheersend is.

Ik geloof in een gemeenschap die in woord en daad vol bewondering laat zien dat het Mysterie Aller Mysteries in geen enkel beeld is te vangen, maar dat alle beelden ervan te respecteren menselijke pogingen zijn om iets daarvan te vatten.

Ik geloof in een gemeenschap waar iedereen tot zijn of haar recht mag komen, iedereen wordt aangesproken op zijn of haar talenten, iedereen zonder onderscheid naar sekse of afkomst gelijk elke leidende rol kan en mag vervullen.

Naar en in dat geloof wil ik leven en sterven.

G. van Schie, Teteringen

IK VOEL ME niet geroepen om dé eigentijdse geloofsbelijdenis te schrijven maar ik wil er wel iets over kwijt.

Op de eerste plaats wil ik even een kritische opmerking maken bij wat er staat in nr.3 op pag. 15 onder 'Uitdaging', nl. "de geloofsbelijdenis van de rooms-katholieken, het Credo, in vertaling de twaalf artikelen van het geloof geheten". Dit is niet zo. Als je beide teksten vergelijkt, zie je dat het geen vertaling is. Er zijn echt wel inhoudelijke verschillen. Bovendien zijn dit niet alleen de geloofsbelijdenissen van de Rooms-Katholieke Kerk, maar deze worden ook in reformatorische kerken gebeden.

Wat het Credo (van Nicea) betreft: hier spreekt inderdaad uit dat er veel over is vergaderd door scherpzinnige theologen om maar vooral geen aspect over het hoofd te zien. Daarom waag ik me er ook niet aan om te denken het beter te kunnen.

Echter het meebidden of zingen van het Credo geeft me niet automatisch een blij gevoel. Er zijn af en toe stellingen die twijfel of onduidelijkheid bij me oproepen waardoor mijn gedachten afdwalen en ik probeer een eigentijdse vertaling te vinden. Dit past volgens mij niet bij geloven. Het geloof is volgens mij niet 'bij een groep horen waarvan de leden met z'n allen dezelfde geloofspunten onderschrijven'. Maar geloof is naar mijn idee eerder een gesteldheid of levenshouding van een intieme relatie met de Eeuwige. Daarbij past niet zo goed een kille opsomming van geloofswaarheden die telkens opnieuw onderschreven moeten worden. In de bloei-jaren, kort na het Tweede Vaticaans Concilie, gebruikten we in onze parochie een gebedenbundel waarin diverse geloofsbelijdenissen stonden. Door scherpshijpers zal daar vast wel eens kritiek op zijn geweest, nl. wat betreft de onvolledigheid. Er werd toen ook wel eens een geloofslid gezongen waarin de kern van geloven duidelijk naar voren kwam. Een bijdrage om met warmte het geloof te vieren. Ik denk hier bijvoorbeeld aan een geloofsbelijdenis van de hand van de dominicaan Henk Jongerius uit onze toenmalige parochiebundel.

C.J.J. Oostenbrink, Hilversum

GELOOF (3)

Ik leef vanaf mijn vroegste jeugd in verbondenheid met de natuur: lucht, aarde, bomen en dieren. Deze liefde kreeg ik mee van mijn ouders...

Ik geloof en ervaar dat God zich openbaart in de schepping en in medemensen in het bijzonder.

Ik leef vanuit mijn ontmoetingen met zieken, ouderen en mensen die op straat moeten leven...

Ik geloof in de zogenaamd verloren mens en zie zijn verlangen naar menswaardig leven.

Ik leef vijftig jaren in de bedding van de congregatie, nu eens in het centrum, dan weer aan de rand. Vijftig jaren die in het teken staan van een zoektocht naar God als bron van mijn leven...

Ik geloof in de geest van Jezus Christus die mij daartoe inspireert.

Ik geloof in een leven voorbij onze grenzen, in God die mij draagt. Gods barmhartigheid en Gods trouw zijn eindeloos groot,

Magda van der Heijden, (Zrs van Liefde) Schijndel

Voorzover de plaatsruimte het toelaat publiceren wij op deze bladzijden enkele reacties van lezers op onze 'uitdaging' in het vorige nummer om eens een eigen Credo te schrijven. Naast iemand die het bestaande Credo denkt niet te kunnen verbeteren, hebben anderen de uitdaging aangenomen. Opvallend is dat hun Credo's bij voorkeur over de mens gaan, in tegenstelling tot de God- en Christus-details van het kerkelijke Credo. Voor alle ingezonden Credo's hadden we niet voldoende plaats; die bewaren we voor het volgende nummer.
(Redactie)

GELOOF (4)

Ik geloof in het leven als geschenk ons gegeven. Het draagt de sporen van de Schepper, verwijst naar Hem en keert naar Hem terug.

Immers, God schiep de mens als Zijn beeld, als het beeld van God schiep Hij hem.

Ik geloof in het leven ondanks zijn kwetsbaarheid, maar veerkrachtig door de gave van Zijn Geest, die ons in herinnering brengt hoe Jezus ons voorleefde.

Het zijn de wegen die Hij ging, welke ons richting geven op het pad der gerechtigheid.

Zoals Hij de mensen tegemoet trad, zo zullen ook wij geen oordeel vellen en het geknakte riet niet breken. Want de zachtmoedigen zullen het Land bezitten.

Wij zijn elkaars naasten in kerk en wereld, verbonden met allen die geloven of niet geloven. Want God heeft in Jezus de wereld Zijn liefde getoond,

Door Hem is er toekomst voor iedereen.

Laten wij dankbaar zijn zo te kunnen geloven en Hem dienen en danken.

Alle dagen van ons leven.

Jan de Jong, Delft

HEIMWEE

Van tijd tot tijd laat paus B16 zich iets ontvallen waaruit blijkt dat hij maar wat graag terug wil naar de tijden vóór het Tweede Vaticaans Concilie. De paus van het preconciulaire heimwee. En stilaan volgen hem ook de andere Vaticaanse hoofden van dienst. Zo weigerde kardinaal William Levada van de Congregatie voor de Geloofsleer enkele weken geleden om een petitie in ontvangst te nemen met ca. 55.000 handtekeningen van

gelovigen die verzoeken om de besluiten van het Concilie getrouw uit te voeren. En nadat de paus ergens losliet dat naar zijn mening religieuzen en priesters liever in toeg, habijt of pij door de wereld dienen te gaan, heeft kardinaal Franc Rodé van de Congregatie van de Religieuzen, die momenteel alle Amerikaanse nonnen laat onderzoeken (zie blz.11), daar meteen op ingehaakt. Hij durfde te zeggen dat “wie geen habijt draagt, geen roeping heeft”. Mogen we verwachten dat de maatschappelijke discussie over hoofddekjes en boerka's binnenkort een nieuwe wending krijgt?

Wordlid

BON VOOR OMWENTELING

De crisis in de kerk is de voorbode van een wereldwijde kerk-omwenteling. “Mariënborg” wil daarover informeren en eraan bijdragen. Als vereniging en als tijdschrift. Voelt u daar ook wat voor? Sluit u aan bij onze gelederen:

De heer/mevrouw (a.u.b. aangeven wat van toepassing is)

Naam: .....

Adres: .....

Postcode en plaats: .....

- wordt lid van de vereniging Mariënborg en ontvangt vijf keer per jaar ‘Mariënborg, ‘het tijdschrift van de vereniging (€ 25,- per jaar)
- abonneert zich op het tijdschrift ‘Mariënborg’ zonder lidmaatschap (€ 15,- per jaar)
- meldt zich voor drie proefnummers van het tijdschrift ‘Mariënborg’ (€ 5,-)
- is lid en wil een geschenkabonnement van drie nummers geven aan:

de heer / mevrouw (a.u.b. aangeven wat van toepassing is)

naam: .....

adres: .....

postcode en plaats: .....

Datum:..... Handtekening: .....

De (eventueel fotogekopieerde) ingevulde bon in gesloten envelop zonder postzegel opsturen naar:

Secretariaat Mariënborg – Antwoordnummer 223 – 3800 VB Amersfoort

of alle gegevens per e-mail zenden naar: secretariaat@marienburgvereniging.nl